

Nr 137.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1942 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande undervisningen vid de tekniska högskolorna m. m.

(2:a avd.)

1:o) Extra undervisningskurser vid de tekniska högskolorna m. m.
I propositionen nr 256 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 30 april 1942, under punkten 1:o) föreslagit riksdagen att förklara sig icke ha något att erinra mot att återstoden av det på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget till Extra undervisningskurser vid de tekniska högskolorna m. m. må disponeras på sätt departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll angivit.

På tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade 1941 års riksdag ett reservationsanslag av 72,000 kronor till Extra undervisningskurser vid de tekniska högskolorna m. m. Den extra undervisningen var avsedd för sådana studerande vid universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tandläkarinstitutet och de tekniska högskolorna, som på grund av beredskapstjänstgöring hindrats i eller nödgats avbryta sina studier och skulle meddelas huvudsakligen under sommarferierna 1941, vid tekniska högskolan i Stockholm eventuellt även under senare delen av vårterminen 1941.

Det anvisade anslaget har hittills icke behövt i sin helhet tagas i anspråk. Då extra undervisning av ifrågavarande slag enligt departementschefens mening borde anordnas även år 1942, har departementschefen förordat, att å anslaget återstående medel skulle få användas för bestridande av därmed förenade kostnader.

Utskottet.

Då Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke givit utskottet anledning till erinran, hemställer utskottet,

att riksdagen må förklara sig icke hava något att erinra mot att återstoden av det på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget till Extra undervisningskurser vid de tekniska högskolorna m. m. må disponeras på sätt departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 30 april 1942 angivit.

2:o) Utbildningen av arkitekter vid Chalmers tekniska högskola.

I förevarande proposition har Kungl. Maj:t vidare under punkten 2:o) föreslagit riksdagen att *dels* besluta, att avdelningen för arkitektur vid Chalmers tekniska högskola skall bibehållas; *dels ock* medgiva, att lokaler för nämnda avdelning må anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 30 april 1942 förordat.

Vid 1937 års riksdag beslöts, att högre avdelningen av Chalmers tekniska institut skulle omorganiseras till en teknisk högskola. Institutets sex fackavdelningar skulle i mer eller mindre förändrad form bibehållas, dock att frågan om bibehållande av fackavdelningen för husbyggnad skulle underkastas ytterligare utredning. I avvaktan på denna utredning skulle sistnämnda fackavdelning bibehållas tills vidare. Avdelningen benämnes numera »avdelningen för arkitektur».

Arkitekturavdelningens lokaler utgöras för närvarande av ett rum för lärare och samlingar samt en ritsal, belägna i den av Göteborgs stad ägda fastigheten Vasagatan 50.

I samband med beslutet om omorganisation av Chalmers tekniska institut till teknisk högskola anvisades för budgetåret 1937/38 ett reservationsanslag av 300,000 kronor för uppförande av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid högskolan.

I skrivelse den 31 augusti 1937 anmälde styrelsen för högskolan, att den nya byggnaden tänkts planerad på sådant sätt, att med viss ändring av densamma även arkitekturavdelningen skulle kunna inrymmas i ena byggnadsflygelns översta våning utan ändring av underliggande våningar. Beslut i fråga om arkitekturavdelningen skulle kunna anstå, till dess byggnaden uppförts till och med tredje våningen.

1941 års riksdag anvisade för ifrågavarande byggnadsföretag på tilläggsstat II till riksdagen för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag (B) av 700,000 kronor.

I 1942 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 6, punkt 5) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att medgiva, att nämnda reservationsanslag skulle få från och med budgetåret 1942/43 tagas i anspråk oberoende av de för dylikt anslag eljest gällande förutsättningarna. Vid sin anmälan

av ärendet anförde departementschefen bland annat, att han förutsatte, att jämväl hittills icke disponerade medel av omförmälda reservationsanslag å 300,000 kronor skulle få tagas i anspråk för byggnadsföretaget, vilket i mars 1941 av civila byggnadsutredningen kostnadsberäknats till 1,530,000 kronor jämte 120,000 kronor för arkitekturavdelningen. Beträffande förslaget om att inom nybyggnaden även skulle inrymmas nya lokaler för sistnämnda ändamål, yttrade departementschefen, att han icke då vore beredd att tillstyrka detta förslag, bland annat emedan frågan om arkitekturavdelningens bibehållande befunne sig under utredning av de sakkunniga för den högre tekniska undervisningen.

Riksdagen (skrivelse 1942: 81) biföll Kungl. Maj:ts förslag. Genom beslut den 10 april 1942 har Kungl. Maj:t medgivit, att uppförandet av byggnaden för avdelningen för väg- och vattenbyggnad må påbörjas.

1934 års *Chalmerssakkunniga*, vilkas förslag låg till grund för 1937 års riksdagsbeslut om omorganisation av Chalmers tekniska institut till en teknisk högskola, hade föreslagit nedläggande av ifrågavarande arkitekturavdelning.

Dåvarande departementschefen och 1937 års riksdag förutsatte emellertid, att frågan skulle upptagas till förnyad omprövning. Så har nu skett, i det att *styrelserna för de tekniska högskolorna* framlagt en utredning, vilken utmynnat i förslag om arkitekturavdelningens bibehållande och utvidgning. Till stöd härför har framhållits framför allt det växande behovet av arkitekter. Framställningen har tillstyrkts av 1940 års *sakkunniga för den högre tekniska undervisningen*.

Departementschefen har för egen del anfört:

De förslag om nedläggande av fackavdelningen för husbyggnad vid Chalmers tekniska institut, som tidigare framlagts, synas i första hand ha grundats på det förhållandet, att rekryteringen av studerande till denna avdelning varit av mindre omfattning. Detta torde i sin tur väsentligen ha berott på, att undervisningen vid avdelningen före 1937 års omorganisation icke stod på samma plan som motsvarande undervisning vid tekniska högskolan i Stockholm. Sedan en ändring av sistnämnda förhållande numera inträtt, har även, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, en tydlig ökning av elevtillströmningen ägt rum. Teknikens framsteg och den allmänna utvecklingen ha även medfört ökat behov av högskoleutbildade fackmän på husbyggnadsområdet, bland annat inom det statliga och kommunala byggnadsväsendet. Ären närmast före det pågående kriget rådde till och med en betydande brist på svenska arkitekter, vilken föranledde tillkallandet i icke ringa utsträckning av utländska sådana. Ehuru även arkitektbehovet givetvis påverkas av konjunkturväxlingarna, torde det dock kunna anses klarlagt, att den nuvarande utexamineringen av arkitekter inom landet i vart fall icke är för stor. Snarare torde, såsom i utredningen framhållits, ett behov föreligga av ökad examinationskapacitet på detta område.

Frågan gäller därför närmast, huruvida tekniska högskolan i Stockholm kan och bör mottaga även det antal arkitektelever, som nu utbildas vid

Chalmers tekniska högskola. Enligt den föreliggande utredningen kan en dylik koncentration ej ske utan utvidgning av lokalerna och dubblering av vissa lärartjänster vid tekniska högskolans i Stockholm arkitekturavdelning. Särskilt har till stöd härför framhållits, att undervisningen till stor del måste vara individuell. En överflyttning skulle därför icke medföra besparingar av sådan storlek, att de skulle uppväga olägenheterna härav.

Med hänsyn till anförda förhållanden tala enligt min mening övervägande skäl för, att arkitekturavdelningen vid Chalmers tekniska högskola bör bibehållas. Huruvida avdelningen därjämte, på sätt föreslagits, bör utvidgas, torde — såsom förslagsställarna synas ha förutsatt — böra upptagas till behandling framdeles under mera gynnsamma statsfinansiella förhållanden. Sådana ändringar, vilka icke medföra kostnadsökning för statsverket och som syfta till en förbättring av undervisningen, torde dock kunna genomföras redan nu. Speciell undervisning i fråga om landsbygdens byggnadsproblem torde sålunda böra införas i den mån så kan ske utan merkostnad. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut i dylika hänseenden.

Med den ståndpunkt jag intagit till frågan om arkitektutbildningen vid Chalmers tekniska högskola följer att avgörande redan nu bör träffas i fråga om nya lokaler för avdelningen. Dessa skulle enligt framlagda förslag anordnas i nybyggnaden för väg- och vattenbyggnadsavdelningen, vars ena flygel skulle påbyggas för ändamålet. De nya lokalerna äro beräknade för ett något större elevantal än det nuvarande. Byggnadskostnaden för avdelningens lokaler har i mars 1941 efter en i besparingssyfte verkställd omarbetning av ritningarna av civila byggnadsutredningen beräknats till 120,000 kronor. Jag tillstyrker, att denna påbyggnad genomföres i sammanhang med nybyggnaden i övrigt. Då för byggnadsföretaget, vilket torde komma att påbörjas i år, hittills anvisats anslag på 1,000,000 kronor, behöver vad sålunda förordats icke nu medföra anvisande av ytterligare anslagsmedel.

Utskottet, som icke velat motsätta sig bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag, hemställer,

Utskottet.

att riksdagen må

a) besluta, att avdelningen för arkitektur vid Chalmers tekniska högskola skall bibehållas;

b) medgiva, att lokaler för nämnda avdelning må anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 30 april 1942 förordat.

Stockholm den 28 maj 1942.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.